

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ȘI INOVĂRII

PROGRAMĂ ȘCOLARĂ PENTRU DISCIPLINA OPȚIONALĂ

CULTURĂ CIVICĂ

[curriculum la decizia școlii pentru clasa a VI-a]

*Aprobată prin ordin al ministrului
Nr. 5098/09.09.2009*

NOTĂ DE PREZENTARE

Actuala programă școlară a fost elaborată din perspectiva trecerii de la modelul de proiectare curriculară centrat pe obiective – elaborat și implementat în sistemul românesc de învățământ la mijlocul anilor '90 – la modelul centrat pe competențe. Adoptarea noului model de proiectare curriculară este determinată, pe de o parte, de nevoia de a actualiza formatul și de a realiza unitatea de concepție a programelor școlare la nivelul ciclurilor de învățământ gimnazial și liceal. Pe de altă parte, acest demers asigură racordarea la dezvoltările curriculare actuale, orientate prioritar spre rezultatele explicite și evaluabile ale învățării.

Programa școlară pentru *Cultură civică* reprezintă o ofertă curriculară centrală de disciplină opțională pentru gimnaziu, proiectată pentru clasa a VI-a, beneficiind de un buget de timp de 1 oră/săptămână.

În clasa a VI-a demersul didactic este centrat pe problematica drepturilor copilului, opțiunea justificându-se prin:

- asigurarea coerenței și a continuității în studierea *Educației/Culturii civice*;
- aprofundarea aspectelor referitoare la drepturile copilului, abordate la disciplina *Educație civică*, în clasele a III-a și a IV-a;
- valorificarea capacității elevului de 12 ani de a înțelege, de a reflecta critic asupra propriilor drepturi și de a se implica în promovarea și apărarea acestora.

Disciplina *Cultură civică* își propune nu numai să explice conceptele utilizate în domeniul drepturilor copilului, ci și să contribuie la dezvoltarea unui anumit mod de a gândi, la formarea unei capacități sporite de a percepe realitățile vieții naționale și internaționale și a voinței de a acționa pentru construirea unei lumi în care drepturile omului și ale copilului să fie cunoscute și respectate. De asemenea, această disciplină contribuie la inițierea și dezvoltarea unui parteneriat între școală și societatea civilă, oferind suportul unor răspunsuri adecvate la nevoile comunității și pentru dezvoltarea cetățeniei active.

Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene privind competențele-cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți (2006/962/EC) conturează, pentru absolvenții învățământului obligatoriu, un „profil de formare european” structurat pe opt domenii de competențe-cheie: Comunicare în limba maternă, Comunicare în limbi străine, Competențe matematice și competențe de bază în științe și tehnologii, Competență digitală, A învăța să înveți, Competențe sociale și civice, Spirit de inițiativă și antreprenoriat, Sensibilizare și exprimare culturală. Competențele sunt definite ca ansambluri de cunoștințe, deprinderi și atitudini care urmează să fie formate până la finele școlarității obligatorii și de care are nevoie fiecare tânăr pentru împlinirea și dezvoltarea personală, pentru cetățenia activă, pentru incluziune socială și pentru angajare pe piața muncii. Structurarea acestor competențe-cheie se realizează la intersecția mai multor paradigme educaționale și vizează atât unele domenii „academice”, cât și aspecte inter- și transdisciplinare, metacognitive, realizabile prin efortul conjugat al mai multor arii curriculare.

Contribuția disciplinei *Cultură civică* la formarea și dezvoltarea competențelor-cheie europene este nuanțată și diversificată, incluzând atât contribuția directă (prin susținerea formării și dezvoltării anumitor competențe-cheie), cât și contribuția indirectă/sensibilizarea cu privire la alte competențe-cheie. Disciplina *Cultură civică* contribuie la formarea progresivă a competențelor-cheie pentru educația pe parcursul întregii vieți, recomandate de Parlamentul și Consiliul Uniunii Europene, îndeosebi în ceea ce privește următoarele domenii de competențe-cheie:

- Competențe sociale și civice
- Spirit de inițiativă și antreprenoriat
- Sensibilizare și exprimare culturală
- Comunicare în limba maternă
- Competență digitală
- A învăța să înveți

Demersul de familiarizare cu specificul educației civice, schițat în clasele a III-a – a IV-a, este reluat și aprofundat prin:

- dimensiunea descriptiv-informativă (cunoștințe despre drepturile fundamentale ale copilului; instituțiile și organizațiile responsabile cu promovarea și respectarea acestora);
- dimensiunea normativă (asumarea principiilor și drepturilor copilului);
- dimensiunea interogativ-reflexivă și valorizatoare (reflecția critică asupra raportului dintre drepturi și responsabilități, precum și asupra situațiilor de respectare/încălcare a acestora);
- dimensiunea practică (formarea de atitudini și de comportamente democratice, exersarea acestora în cadrul unor activități de învățare care au ca referință practicile democratice).

Structura programei școlare include următoarele elemente:

- Notă de prezentare
- Competențe generale
- Valori și atitudini
- Competențe specifice și conținuturi
- Sugestii metodologice

Competențele generale sunt preluate din curriculumul școlar de trunchi comun dezvoltat în gimnaziu și în liceu pentru disciplinele socio-umane.

Competențele specifice sunt corelate cu unitățile de conținut, corespondența dintre acestea nefiind biunivocă; o anumită competență specifică poate să fie atinsă prin diferite unități de conținut.

Lista explicită ce recomandă valori și atitudini accentuează dimensiunea afectiv-atitudinală și morală a învățării, din perspectiva contribuției specifice a acestei discipline la atingerea finalităților educației.

Sugestiile metodologice au rolul de a orienta utilizarea prezentului curriculum în proiectarea și realizarea activităților de predare-învățare-evaluare, în concordanță cu specificul disciplinei și cu statutul acesteia de curs opțional.

Pornind de la ideea că un demers de proiectare curriculară trebuie să acorde conceptului de competență semnificația unui „organizator” în relație cu care sunt stabilite finalitățile învățării, sunt selectate conținuturile specifice și sunt organizate strategiile de predare-învățare-evaluare, actuala programă școlară urmărește valorizarea cadrului european al competențelor-cheie la următoarele niveluri: formularea competențelor generale și selectarea seturilor de valori și atitudini; organizarea elementelor de conținut și corelarea acestora cu competențele specifice; elaborarea sugestiilor metodologice.

Programa se adresează profesorilor și autorilor de manuale. Activitatea didactică, precum și elaborarea manualelor școlare trebuie precedate de lectura integrală a programei școlare. Pornind de la propunerile existente în programă cu privire la activitățile de învățare, profesorii și autorii de manuale pot realiza o proiectare didactică personală, în concordanță cu prevederile programei și cu situațiile concrete de predare-învățare.

COMPETENȚE GENERALE

1. Utilizarea conceptelor specifice științelor sociale pentru organizarea demersurilor de cunoaștere și explicare a unor fapte, evenimente, procese din viața reală
2. Aplicarea cunoștințelor specifice științelor sociale în rezolvarea unor situații problemă, precum și în analizarea posibilităților personale de dezvoltare
3. Cooperarea cu ceilalți în rezolvarea unor probleme teoretice și practice, în cadrul diferitelor grupuri
4. Manifestarea unui comportament social activ și responsabil, adecvat unei lumi în schimbare
5. Participarea la luarea deciziilor și la rezolvarea problemelor comunității

VALORI ȘI ATITUDINI

Competențele generale și specifice care trebuie formate prin procesul de predare-învățare a disciplinei *Cultură civică* au la bază și promovează următoarele valori și atitudini:

- respect față de demnitatea omului
- respectarea drepturilor copilului
- exercitarea drepturilor și asumarea responsabilităților
- atitudine pozitivă față de sine și față de ceilalți
- relaționare pozitivă cu ceilalți
- toleranță și înțelegere
- schimb liber de opinii
- sensibilitate față de problematica omului

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

Competențe specifice	Conținuturi
<p>3.1. Cooperarea cu ceilalți, pentru realizarea unui schimb de opinii referitor la universul copilăriei</p> <p>5.1. Participarea la soluționarea problemelor care privesc propria dezvoltare</p>	<p>I. Copilul și universul copilăriei</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Universul copilăriei – familia, școala, comunitatea ▪ Dezvoltarea – condiție a evoluției copilului
<p>1.1. Analizarea unor documente de referință cu privire la drepturile copilului, în vederea utilizării acestora în cunoștință de cauză</p> <p>1.2. Identificarea principiilor generale ale Convenției ONU cu privire la drepturile copilului</p> <p>2.1. Explicarea relației dintre drepturile omului – drepturile copilului</p>	<p>II. Convenția Organizației Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Scurt istoric al Convenției ONU cu privire la drepturile copilului ▪ Drepturile omului – Drepturile copilului ▪ România și Convenția privind drepturile copilului ▪ Principiile generale ale Convenției: <ul style="list-style-type: none"> - Prioritatea intereselor copilului - Non-discriminarea - Participarea copiilor la problemele care îi privesc - Supraviețuirea și dezvoltarea „la posibilitățile maxime existente”
<p>1.3. Identificarea drepturilor fundamentale ale copilului cuprinse în Convenția ONU cu privire la drepturile copilului</p> <p>2.2. Recunoașterea unor concepte din sfera drepturilor copilului, în contexte diferite</p> <p>2.3. Explicarea corelației dintre drepturi și responsabilități</p> <p>2.4. Explicarea intercondiționării dintre manifestarea drepturilor copilului și respectarea drepturilor celorlalți</p> <p>3.2. Cooperarea cu ceilalți, pentru analizarea unor situații care îi limitează sau îi încalcă drepturile</p> <p>4.1. Exercițarea drepturilor și asumarea responsabilităților asociate acestora</p>	<p>III. Drepturile fundamentale ale copilului</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Dreptul la identitate: <ul style="list-style-type: none"> - Dreptul de a avea un nume - Dreptul la cetățenie ▪ Dreptul la familie; responsabilitățile părinților ▪ Educația – drept și obligație ▪ Dreptul la opinie și informare ▪ Dreptul la joc și la activități recreative ▪ Dreptul la protecție împotriva violenței, abuzului și a exploatării ▪ Dreptul la securitate și protecție socială ▪ Protecția mediului – condiție a vieții
<p>1.4. Identificarea instituțiilor care promovează și apără drepturile copilului</p> <p>2.5. Argumentarea importanței acțiunii civice în interesul comunității și al promovării drepturilor copilului</p> <p>2.6. Utilizarea, în contexte noi, a termenilor specifici drepturilor copilului</p> <p>3.3. Analizarea, prin lucru în echipă, a unor situații de încălcare a drepturilor copilului</p> <p>4.2. Asumarea răspunderii față de acțiunile proprii și față de cele ale grupurilor de apartenență</p> <p>5.2. Inițierea unor proiecte referitoare la promovarea și respectarea drepturilor copiilor</p>	<p>IV. Promovarea și respectarea drepturilor copiilor</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Instituții ale statului care promovează și apără drepturile copilului ▪ Organizații neguvernamentale naționale și internaționale care promovează și apără drepturile copilului ▪ Copiii – promotori ai propriilor drepturi; metodologia elaborării unor proiecte în favoarea copiilor

Competențe specifice	Conținuturi
1.5. Identificarea principalelor instituții ale Uniunii Europene 2.7. Explicarea apartenenței la comunitatea europeană și a dezvoltării în cadrul acesteia 5.3. Participarea la identificarea unor soluții pentru probleme ale comunității care implică drepturile copilului	V. Europa și drepturile copiilor <ul style="list-style-type: none"> ▪ Instituții ale Uniunii Europene ▪ Copilul – cetățean al Europei unite

SUGESTII METODOLOGICE

Prezenta programă școlară este un instrument de lucru care se adresează profesorilor care predau disciplina opțională *Cultură civică*, fiind concepută în așa fel încât să le permită:

- să-și orienteze propria activitate înspre formarea la elevi a competențelor specifice domeniului;
- să-și manifeste creativitatea și să-și adecveze demersurile didactice la particularitățile elevilor cu care lucrează.

Sugestiile metodologice au în vedere modul de organizare a activității didactice în vederea formării la elevi a competențelor formulate în programa școlară.

Valorizarea competențelor-cheie și asigurarea transferabilității acestora la nivelul diferitelor activități (școlare și extrașcolare), considerarea elevului ca subiect al activității instructiv-educative și orientarea acesteia spre formarea competențelor specifice, accentuarea caracterului practic-aplicativ al disciplinei presupun respectarea unor exigențe ale învățării durabile, printre care:

- utilizarea unor strategii didactice care să pună accent pe: construcția progresivă a cunoștințelor și consolidarea continuă a capacităților; flexibilitatea abordărilor și parcursul diferențiat; cultivarea capacității elevului de a se autoevalua, a spiritului reflexiv și autoexigenței; coerență și abordări inter- și transdisciplinare;
- utilizarea unor metode active, care contribuie la dezvoltarea capacității de comunicare a elevilor, la crearea aceluia cadru educațional bazat pe încredere și respect pentru promovarea de către elevii de gimnaziu a drepturilor copiilor și a responsabilităților asociate acestora (de exemplu: studiul de caz, simularea, jocul de rol, învățarea prin descoperire, învățarea problematizată, învățarea prin cooperare, analiza de text, portofoliul etc.);
- utilizarea unor strategii didactice care să permită alternarea formelor de activitate (individuală, pe perechi și în grupuri mici);
- exersarea lucrului în echipă, a cooperării;
- utilizarea, în activitatea didactică, a calculatorului ca mijloc modern de instruire, care să permită subordonarea utilizării tehnologiei informației și a comunicațiilor, în vederea desfășurării unor lecții interactive, atractive;
- exerciții de luare a deciziei, de propunere a unor strategii de rezolvare de probleme din colectivul din care fac parte, din școală sau din comunitate;
- realizarea unor activități tip proiect, care completează și îmbogățesc demersurile didactice curente; prin implicare în realizarea unor proiecte, elevii se confruntă cu probleme concrete de viață și caută soluții de rezolvare.

Actuala programă școlară valorifică exemplele de activități de învățare din programa anterioară (elaborată după modelul centrat pe obiective), oferind astfel cadrelor didactice un sprijin concret în elaborarea strategiilor de predare care să permită trecerea reală de la centrarea pe conținuturi, la centrarea pe experiențe de învățare. Astfel, potrivit specificului competențelor care trebuie formate, activitățile de învățare pot include:

- realizarea unor compuneri și desene care să ilustreze drepturile copilului;
- alcătuirea unui mic dicționar de termeni specifici drepturilor copilului;
- elaborarea unor rebusuri tematice;

- exerciții de completare a unor enunțuri lacunare;
- alcătuirea unor portofolii cu exemple de promovare sau de încălcare a drepturilor copiilor;
- alcătuirea unei liste cu drepturi și cu responsabilitățile asociate acestora;
- dezbaterăa unor cazuri de încălcare a drepturilor copiilor, cunoscute din mediul lor de viață sau prezentate în mass-media;
- discuții libere în clasă, în interpretarea unor cazuri;
- argumentarea pro și contra unei idei;
- studierea, în cadrul activităților pe grupe, a unor cazuri soluționate de conducerea școlii, de consiliul elevilor, de primărie, de organizații neguvernamentale privind drepturile copilului;
- analizarea unor cazuri de abatere de la regulamentul școlar;
- alcătuirea unei liste cu propuneri pentru optimizarea relațiilor elev-elev, elev-profesor, elevi-conducerea școlii;
- redactarea, individual sau pe echipe, a unor scrisori adresate instituțiilor statului, unor organizații neguvernamentale, unor sponsori pentru rezolvarea problemelor unor copii aflați în situație de risc;
- inițierea de acțiuni de sprijin a unor copii aflați în dificultate, pe baza unor proiecte;
- întâlniri ale elevilor cu reprezentanți ai comunității locale, pentru sesizarea și rezolvarea problemelor unor copii aflați în dificultate;
- implicarea elevilor în activități de voluntariat la nivelul comunității;
- campanii de promovare în școală a drepturilor și responsabilităților elevilor, a egalității de gen etc.;
- colaborarea cu organizații neguvernamentale, pentru cunoașterea activităților inițiate de acestea referitoare la promovarea și apărarea drepturilor copiilor/drepturilor omului.

Activitățile de învățare au caracter orientativ. Demersurile didactice pot avea o mare diversitate. Se recomandă, însă ca strategiile de lucru propuse să țină seama de experiența elevilor la această vârstă și să permită valorizarea pozitivă a acestei experiențe. Este important, de asemenea, ca activitatea desfășurată la clasă să țină seamă de specificul clasei și al comunității locale. Se recomandă tratarea temelor propuse făcând apel la Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, Declarația Universală a Drepturilor Omului, Constituția României. Este necesar ca documentul „Convenția ONU cu privire la drepturile copilului” să fie inclus ca anexă în manualele de Cultură civică.

Evaluarea reprezintă o componentă organică a procesului de învățare. Evaluarea trebuie să se realizeze în mod preponderent ca evaluare continuă, formativă, în strânsă legătură cu specificul cursului opțional propus. Se recomandă, în acest sens, folosirea cu precădere a metodelor alternative de evaluare, așa cum sunt:

- elaborarea de proiecte pe teme date;
- realizarea unor portofolii pe teme date;
- analizarea unor cazuri de respectare/încălcare a drepturilor copiilor;
- exerciții de argumentare și contraargumentare a respectării/încălcerii drepturilor copiilor, asumării de responsabilități;
- realizarea unor materiale (afișe, fluturași) de promovare în cadrul școlii a drepturilor copiilor;
- observarea sistematică a activității și comportamentului elevilor;
- evaluarea în perechi;
- autoevaluarea.

Procesul de evaluare va pune accent pe:

- corelarea directă a rezultatelor evaluate cu competențele specifice vizate de programa școlară;
- valorizarea rezultatelor învățării prin raportarea la progresul școlar al fiecărui elev;
- recunoașterea, la nivelul evaluării, a experiențelor de învățare și a competențelor dobândite în contexte non-formale sau informale;
- utilizarea unor metode variate de comunicare a rezultatelor școlare.

Autori:

- Eugen STOICA - Inspector general, Ministerul Educației, Cercetării și Inovării, Direcția Generală Educație Timpurie, Școli, Performanță și Programe
- Angela TEȘILEANU - Consilier, Centrul Național pentru Curriculum și Evaluare în Învățământul Preuniversitar
- prof. Elena BĂLAN - Școala Superioară Comercială “Nicolae Kretzulescu”, București
- prof. Dorina CHIRIȚESCU - Colegiul Național Sf. Sava, București
- Nina CUGLER - Director Programe, Organizația Salvați Copiii